

Eduskunta
Ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

1/4

Asia: HE 108/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hankintamenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi

MTK kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle koskien hankintamenettelyä koskevaa lainsäädäntöä ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

MTK katsoo, että on erinomaista, että kokonaisuudistuksen tavoitteina on ollut sekä yksinkertaistaa julkisten hankintojen menetelmiä että parantaa pienten ja keski suurten yritysten osallistumismahdollisuuksia tarjouskilpailuihin. Kaikenlainen byrokratian purkaminen on hyvä ja tukee maamme elinvoiman kehittymistä.

MTK toteaa, että on hyvä, että lainsäädäntö pyrkii parantamaan sitä, että enenevässä määrin kilpailutuksissa on mahdollisuuksia ottaa huomioon ympäristö-, sosiaalisia ja muita laatu- ja eettisiä kriteereitä. Kilpailutettaessa halvin vaihtoehto ei todellakaan ole välttämättä paras saati edes hyvä.

MTK on tyytyväinen siitä, että sekä lakiteksti että perustelut on kirjoitettu hyvin ja selkeästi. Etenkin tällaisessa lainsäädännössä lakiperusteluiden tärkeys korostuu. Hyvät ja selkeät perustelut auttavat heitä, jotka soveltavat lakia käytäntöön.

Hankintalainsäädännön ja jätelain yhteensovittamisen ongelmia selvitetään parasta aikaa työryhmässä. Jätehuolto on yhteiskunnan perusinfrastruktuuria, jonka kohtuuhintainen toimivuus on turvattava kaikille kotitalouksille ja yrityksille asuinpaikasta riippumatta. MTK pelkää, että jätelain toissijainen vastuu ei tule toimimaan harvemman asutuksen alueilla. Sidosyksikköprosentin jäädessä hankintalakiesityksen mukaiselle tasolle maaseudun yrittäjät jäävät täysin markkinoiden armoille ja palveluita saadakseen maatilayritykset joutuvat maksamaan aivan kohtuuttoman korkean hinnan jätehuoltopalveluista.

Sidosyksikköprosentti pitää jätehuollon osalta nostaa.

KUNTASTRATEGIALLA ON MERKITYSTÄ

MTK on tyytyväinen siihen, että 2 §:n perusteluissa mainitaan kuntastrategian tärkeys ja että alueen elinvoiman kehittäminen on mainittu yhtenä mahdollisena strategiana.

MTK kannustaa kuitenkin kirjoittamaan asiaa lakitekstiin nykyistä enemmän auki. Nimenomaan kunnan strategiapäätösten tasolla päättäjät voivat vaikuttaa mm. elintarvikehankinnoissa ruuan laatuun ja päättää, että kunnan elintarvikehankinnoissa suositaan paikallisia elintarvikkeita tai palveluita.

Valitettavan vähän poliittiset päättäjät ja virkamiehet tiedostavat, että kuntastrategiassa saa avoimesti suosia suomalaisia ja paikallisia tuotteita sekä palveluita. Lauseet, jotka ovat laittomia hankintaan liittyvissä tarjouspyynnöissä ja ilmoituksissa, ovat laillisia ja jopa välttämättömiä kuntastrategiassa. Faktaa on, että uudistettavana oleva hankintalaki tulee olemaan kaikille kunnille sama, mutta poliitikot voivat merkittävästi vaikuttaa siihen, miten hankinnat käytännössä toteutetaan: käytetäänkö lain mahdollisuudet täysimääräisesti hyödyksi. Kunnan hankintastrategia toimii sitovana ohjeena virkamiehille.

HANKINTOJEN OSITTAMISESTA

MTK pitää tärkeänä, että lakitekstiin on kirjoitettu, että "Hankinnat on pyrittävä järjestämään siten, että pienet ja keskisuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti muiden tarjoajien kanssa osallistumaan tarjouskilpailuihin." Myöhemmin lain 75 §:ssä on säädetty, että hankintayksikkö voi tehdä hankinnat osina.

Mikäli hankintayksikkö ei jaa hankintaa osiin, sen on perusteltava päätös. Päätöksestä olla jakamatta hankintaa osiin, ei kuitenkaan voida valittaa. Direktiivi antoi jäsenvaltioille mahdollisuuden päättää, että hankinnat on jaettava osiin, mutta ehdotettavassa lainsäädännössä Suomi ei ole päätyvässä tähän ratkaisuun.

MTK vaatiikin, että lain uudistuttua asiaa seurataan ja arvioidaan sitä, miten uudistus on edistänyt pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin ja miten ne ovat pärjänneet. Mikäli käytäntö näyttää, että uudistus ei edesauta pk-yritysten mahdollisuuksia ja pärjäämistä, lakia tulee muuttaa ja hankintojen jakaminen osiin on tehtävä pakolliseksi.

Koko maassa hankintayksiköiden koot ovat jo pitkään kasvaneet ja tälle trendille ei näy loppua. Hankintayksiköiden kasvu kasvattaa myös hankintojen kokoa. Volyymien kasvu estää pahimmillaan pk-yritysten mahdollisuuksien osallistua kilpailutuksiin. Suomen talouden ja työllisyyden kannalta on erittäin tärkeää, että pienet ja keskisuuret yritykset voivat osallistua ja voittaa laadukkailla tuotteillaan ja palveluillaan kilpailuja hankinnoista.

HANKINTAMENETTELY EU:n KYNNYSARVON YLITTYESSÄ

Suurimmaksi osaksi säännöt vastaavat jo voimassa olevaa lainsäädäntöä.

MTK haluaa kiinnittää huomiota sähköisiin järjestelmiin ja niiden toimivuuteen.

On väistämätöntä, että hankinnat siirtyvät enemmässä määrin sähköiseen muotoon eikä paperisia tarjouksia tulla jatkossa vastaanottamaan.

Ottaen huomioon jo aiemmin mainitun tavoitteen avata hankinnat pienille ja keskisuurille yrityksille, MTK vaatii, että järjestelmät eivät saa olla liian monimutkaisia ja vaikeita eikä niiden käytöstä saa syntyä kustannuksia tarjoustekijöille. Uutena asiana tässä lainsäädännössä on mm. 53 §:ssä mainitut sähköiset luettelot. On tärkeää, että järjestelmät rakennetaan niin, että hankintayksiköiden on helppo hallita osiin jaettuja hankintoja. Tietotekniikka ja järjestelmät eivät saa estää hankintojen jakamista osiin.

8 luvun 62 §:ssä on säädetty siitä, ettei voida rajoittaa toimittajien mahdollisuuksia osallistua hankintamenettelyyn välineillä tai laitteilla eikä niiden teknisillä ominaisuuksilla. Hallinnon on seurattava ja katsottava, ettei poisjäämistä sähköisen muodon takia tapahdu. Etenkin pienillä yrityksillä saattaa olla käytössä vanhaa tietotekniikkaa ja – taitoa.

9 luvun 65 §:ssä on säädetty markkinakartoituksesta. Pykälä on uusi. Hankintayksiköiden alueiden yritysten ja niiden tuotteiden ja palveluiden kartoitus on kannatettava asia. Keskustelu yrittäjien kanssa on suotavaa ja MTK toivoo, että kartoitus otetaan laajasti käyttöön ja sen käyttö lisää hankintayksiköiden tietoa sekä alueensa tuntemusta.

75 §:ssä on säädetty hankintasopimuksen jakamisesta osiin. Sen mahdollistaminen ja käyttöön otto on erittäin tärkeää Suomen pienille ja keskisuurille yrityksille. Tietotekniikan on mahdollistettava hankinnan jakaminen osiin ja osien hallinnan pitää olla helppoa. Jakamisesta ei saa syntyä kustannuksia.

87 §:ssä on säädetty uudesta yhteisestä eurooppalaisesta hankinta-asiakirjasta. Sen tarkoitus on vähentää hallinnollista taakkaa. Antamalla tässä vakuutuksen soveltuvuusvaatimusten täyttämistä ja siitä, että poissulkemisperusteita ei ole olemassa, toimittaja välttyy suuren asiakirjamäärän hankkimiselta ja lähettämiseltä hankintayksikölle. Tässä pätee jo aiemmin esiin tuodut seikat helpoista ja käyttäjäystävällisistä järjestelmistä. Tämän hyöty haihtuu, jos järjestelmä on liian vaikea käyttää.

89 §:ssä on säädetty sähköisestä todistushakemistosta (e-Certis). Tämäkin pykälä on uusi. Idea on samantyylinen kuin yllä mainitussa yhteisessä eurooppalaisessa hankinta-asiakirjassa. Tämä koskisi jäsenvaltioiden rajat ylittäviä hankintoja.

93 §:ssä on säädetty kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinnasta. Toivottavaa on, että tämä johtaa siihen, että hankintayksiköt eivät katsoisi ainoastaan hintaa, vaan laatukin otettaisiin huomioon.

95 §:ssä on uutena käsitteenä elinkaarikustannukset. Tällä käsitteellä pyritään saamaan hankinnat kestävimiksi ja innovatiivisimmiksi.

Perusteluissa ei ole otettu kantaa laatuun eikä ole kirjoitettu auki, miten hankintayksiköt voivat vaatia laatua. Sinällään tämä on ymmärrettävää, koska perustelut ovat jo laajat. MTK katsoo, että on tärkeää, että työ- ja elinkeinoministeriö huolehtii siitä, että lakiuudistukseen liittyen tuotetaan jaettavana materiaalia, joka auttaisi hankintayksiköitä vaatimaan laatua. Kuntahankintojen neuvosto voisi myös julkistaa uusia tai jakaa jo olemassa olevia oppaita (esim. Lähis-opas).

KANSALLISET HANKINNAT

Tämä menettely koskee hankintoja, jotka ylittävät suomalaiset kynnysarvot, muttei EU:n kynnysarvoja. Kotimaisiksi kynnysarvoiksi on mm. ehdotettu 60 000 euroa tavarahankinnoissa, palveluhankinnoissa ja suunnittelukilpailuissa ja 150 000 euroa rakennusurakoissa. EU:n kynnysarvot näissä samoissa ovat 134 000 euroa, jos valtion keskushallintoviranomainen hankkii tavaroita tai palveluita ja 207 000 euroa, jos joku muu kuin valtion hankintayksikkö hankkii tavaroita tai palveluita. Rakennusurakoissa EU:n kynnysarvo on 5 186 000 euroa.

Ehdotettu pykälä (100 §) muuttaisi voimassa olevan lain menettelyjä. Laki jättäisi hankintayksikön harkintavaltaan sen, minkälaista menettelyä se haluaa käyttää hankinnan kilpailuttamisessa. Ainoa lain vaatimus on tarkoituksenmukaisuus. Hankintayksikkö voisi käyttää samanlaisia menetelmiä kuin EU:n kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa tai se voisi käyttää voimassa olevan lain kansallisia menettelyjä. Hankintayksikkö voisi myös keksiä uusia menettelyjä. Menettely ei kuitenkaan saa olla syrjivä ja sen on oltava tarkoituksenmukainen. Suorahankinnat ovat sallittuja ainoastaan silloin, kun ne ovat sallittuja EU:n kynnysarvot

ylittävissä hankinnoissa. Hankintayksiköiden on valittava kokonaisedullisin tarjous myös tällä puolella.

Lainsäädäntöä on yritetty selkeyttää. Etenkin hankinnoissa, joissa EU:n kynnysarvot eivät ylity, on lisätty joustavuutta. Tekniikkaa yritetään hyödyntää siten, etteivät yritykset joudu hankkimaan erikseen uusia asiakirjoja kaikkia kilpailuja varten ja lähettämään niitä erikseen hankintayksiköille. Rajaamalla valitusoikeutta on myös yritetty nopeuttaa prosessia. Kuten jo aiemmin on todettu, lainsäädännön toimivuutta on seurattava ja jos huomataan pullonkauloja ja toimimattomuutta lainsäädäntöä on muutettava tältä osin. Tietojärjestelmien helppous ja toimivuus on erittäin tärkeää. MTK ei halua, että olemme tilanteessa, jossa lainsäädännössä on pienten ja keskisuurten yritysten kannalta hyviä mahdollisuuksia, joita ei kuitenkaan oteta käyttöön, koska tietotekniikka ei taivu siihen tai tekee sen liian vaikeaksi.

Helsingissä 28.9.2016

MAA- JA METSÄTALOUSTUOTTAJAIN KESKUSLIITTO MTK RY

Marica Twerin
lakimies

Anni-Mari Syväniemi
ruokakulttuuriasiamies